

3. oktoober 2023

Lahend 27753/19 - ebainimlik ja alandav kohtlemine ning tõhus uurimine

El-Asmar vs. Taani

Artikkel 3

Asjaolud

Kaks vangivalvurit kasutasid pipragaasi kaebaja, eeluurimisvangi, peal, kui teda hoiti vaatluskambris. Kaebaja esitas selle peale kaebuse. Kaebuse uurimisel pidas vastutav ametiasutus pipragaasi kasutamist põhjendatuks ning politsei otsustas vangivalvurite suhtes kriminaalmenetlust mitte algatada. Kaebaja kaebused ei olnud edukad.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 3 ning leidis, et tema suhtes kasutati ülemäära jõudu ebaseaduslikul viisil. Vangivalvurid kasutasid kohe pipragaasi hoolimata sellest, et kaebaja oli lukustatud kambris ja oli nende kontrolli all. Kaebaja viitas ka ÜRO piinamisvastase komitee (UNCAT) soovitudele, mille kohaselt ei tohiks kunagi kasutada pipragaasi kinnistes ruumides. Lisaks väidab kaebaja, et juhtumi uurimine oli ebatõhus.

EIK seisukohad

Artikkel 3

a) Menetluslik osa – uurimise sõltumatus osas ei tekkinud vaidlust. Kuigi uurimine võttis pärast kaebaja intsidendist teatamist liiga kaua aega ja seda ei saanud seega pidada „viivitamatuks”, ei viinud asjaolude esialgne viivitus iseenesest järelduseni, et uurimine oli olnud ebatõhus. Eelkõige olid vastavate vangivalvurite isikud fikseeritud ja asjaolude kirjeldus vanglapäevikus vastas nende hilisematele kirjeldustele.

Sellegipoolest oli uurimise fookus olnud üsna kitsas, kuna selle eesmärk oli otsustada, kas esitada süüdistus asjaomastele vangivalvuritele ning kas pipragaasi kasutamine kaebaja suhtes tema käitumise tõttu oli hädavajalik. EIK leidis selles osas järgmist:

Esiteks, kuigi prokuratuur märkis, et teated sündmustest olid vastuolulised, ei ilmnenud, et nad oleksid andnud hinnangut intsidendile ümbritsevate asjaolude kontekstis. Nimelt ei olnud nad üksikasjalikult uurinud vaatluskambris sisenemise põhjust, toimingute ettevalmistamist (kui seda tehti) ega seda, kas pipragaasi kasutamise kohta siseriiklikus õiguses sätestatud õiguslikke tagatiseid olid järgitud.

Teiseks, oli sündmuste kirjeldustes ja vanglapäevikutes toodud ajakavades ebakõlasid. Prokuratuur ei olnud aga püüdnud adekvaatselt selgitada valvurite vaatluskambris sisenemise põhjuseid ega suutnud seega tuvastada meetmete vajalikkust ja kiireloomulisust.

Kolmandaks, nagu ka kohtuasjas [Tali vs. Eesti](#), teadsid intsidendiga seotud vanglavõimud ja vangivalvurid hästi, et kaebaja oli vägivaldne ja agressiivne vang, kes oli neid igapäevaselt ähvardanud ja olnud paigutatud mitu korda vaatlus- ja valvekambris. Kaebaja oli sooritanud nende vastu füüsilise rünnaku eelmisel päeval ja olnud agressiivne ka samal intsidendipäeval, umbes 20 minutit enne valvurite kambris sisenemist. Sellegipoolest ei viidanud see sellele, et uurimisasutused oleksid uurinud, kas valvurid võisid ja oleksid pidanud ette nägema, et nende kambris sisenemisega võis

¹ Lühülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

kaasneda oht, et kaebaja muutub nende suhtes vägivaldseks või kas seda ohtu oleks saanud ennetada konkreetsete ettevalmistuste tegemisega kambrisse sisenemisel. Operatsiooni ettevalmistamise uurimine oleks võinud selgitada, kas kaebaja oleks saanud kontrolli alla ilma pipragaasi kasutamata.

Neljandaks, oleks olnud asjakohane uuridapõhjalikumalt, miks ei saanud vangivalvurid kaebajat enne vaatluskambrisse sisenemist hoiatada, et tema vastu kasutatakse pipragaasi, kui ta käskudele ei allu. Selles kontekstis oleks võinud olla ka asjakohane uurida, kas oli tagatud piisav abi kaebajale peale pipragaasi kasutamist.

Lõpuks ilmnas, et prokuratuur eeldas, et pipragaasi kasutamise kohta siseriikliku õigusega ette nähtud õiguslikke tagatised olid järgitud. Sellega seoses kordas EIK rahvusvaheliste organisatsioonide väljendatud muret pipragaasi kasutamise pärast õiguskaitseorganite poolt kinnistes ruumides.

Seoses sellega, kuigi uurimisasutused olid tuvastanud, et vangivalvurid pakkusid kaebajale vett ja helistasid vanglaarstile kohe pärast juhtumit ja uuesti üks tund hiljem, ei olnud selge, kas kaebajale pakuti vajalikku leevendust pipragaasi kasutamisest põhjustatud sümptomitele vastavalt siseriiklikule õigusele. Lisaks, kuigi ilmnas, et pipragaasi kasutamine on registreeritud ja kirjeldatud ning kaebajale oli teatatud, et ta võib selle kasutamise otsuse edasi kaevata, puudus teave selle kohta, kas juhtum kanti selleks ettenähtud registrisse.

Eelpool toodud tulenevast ei suutnud kostjariigi ametiasutused tõhusalt uurida kaebaja väiteid väärkohtlemise kohta eesmärgiga teha kindlaks, kas pipragaasi kasutuselevõtt oli tema käitumise tõttu hädavajalik. EIK tuvastas seetõttu menutuslikus osas artikkel 3 rikkumise.

b) Sisuline osa – EIK teadvustas täielikult raskusi, mis võivad liikmesriikidel tekkida karistusasutustes korra ja distsipliini säilitamisel, eriti ohtlike vangide ohjeldamatu käitumise korral.

Käesoleval juhul ei olnud prokuratuuri juurdlus aga olnud suunatud otsustamisele, kas kaebaja käitumise tõttu oli jõu kasutamine rangelt vajalik. Lisaks tekkis tuvastatud uurimisvigade tõttu mitu olulist küsimust, mida asjaomased riigiasutused oleksid võinud ja pidanud käsitlema, et näidata, et pipragaasi kasutamine oli antud juhul kaebaja käitumise tõttu hädavajalik ning kooskõlas siseriikliku õiguse ja rahvusvaheliste soovitustega.

Arvestades ülaltoodut ja eelkõige eelneva hoiatuse puudumist, ei saanud EIK teha järeldust, et kaebaja käitumise tõttu oli jõu kasutamine hädavajalik. Sellest tulenevalt tuvastas EIK sisulises osas artikkel 3 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et Taani peab kaebajale maksma 10 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks ning 10 000 eurot kulude katteks.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

5. oktoober 2023

Lahend 33050/18 - ebainimlik ja alandav kohtlemine

Ghazaryan ja Bayramyan vs. Aserbaidžaan

Artikkel 3

Asjaolud

15. juulil 2018 peeti Aserbaidžaanis Armeenia piiri lähedal kinni kaebajate poeg, Armeenia kodanik, kes elas koos nendega. Teda peeti kinni eeluurimisvanglas ja ta mõisteti süüdi sabotaaži ja terrorirünnakute vandenõus ning talle määrati kahekümneaastane vangistus. Kinnipidamise ajal hoiti teda pidevalt (välja arvatud paar päeva) üksikvangistuses. Kaebajad väitsid, et nende pojal oli enne vahistamist esinenud psüühika- ja käitumishäireid. Ta viidi vangide vahetuse raames tagasi Armeeniasse 15. detsembril 2020. Seejärel viidi ta üle vaimse tervise ravisutusse. Ta vabastati 8. veebruaril 2021, et jätkata ravi kodus ambulatoorselt.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad artiklitele 3 ning 5.

EIK seisukohad

Artikkel 3

(a) Väidetav rikkumine seoses kaebajate pojaga – juhtum ei käsitlenud väidetavaid vigastusi, mis tekkisid kinnipidamise ajal ja asjaoludel, mille puhul oleks olnud põhjendatud tõendamiskohustuse ümberpööramine. EIK pidi uurima kaebajate väidet, et esiteks ei olnud nende pojale, kui vaimupuudega vangile, antud vajalikku arstiabi, mis väidetavalt põhjustas tema seisundi halvenemist, ning teiseks, et teda hoiti üksikvangistuses.

Mis puutub vaimse puude küsimustesse, siis Rahvusvahelise Punase Risti Komitee (ICRC) arstide teave ei olnud selles küsimuses täiesti veenev. Lisaks, kui poolte esitatud meditsiinilistes dokumentides olid hinnangud kaebajate poja vaimse tervise seisundile ja tema ravivajadusele väga erinevad, oli tema sümptomite kirjeldustes rohkem sarnasusi. Kuigi EIK ei seadnud kahtluse alla kaebajate esitatud teavet nende poja tervise kohta enne ja pärast vangistust, ei suutnud EIK sellest hoolimata teha selget järeldust arstiabi kohta, mida ta oleks pidanud saama ja tegelikult sai selle ajavahemiku jooksul, mil temalt vabadus võeti. Ainuüksi see teave ei andnud piisavat alust selgete järelduste tegemiseks selle kohta, kas kaebajate poeg oli artikli 3 tähenduses väärkohtlemise ohver.

Kui uurida üksikvangistuse küsimust, siis ei paistnud vaidlust selle üle, et kaebajate poega paigutati 15. juulist 2018 kuni 15. detsembrini 2020 pidevalt (v.a paar päeva) kartserisse. Kuigi valitsus märkis, et tema üksikvangistuses ei olnud tegemist täieliku sensoorse või täieliku sotsiaalse isolatsiooniga, vaid pigem "osalise ja suhtelise" isolatsiooniga, ei esitatud täiendavaid selgitusi ega ühtegi otsust ega muud dokumenti, mis võimaldanuks kontrollida mis tahes vangistusmeetme vajalikkust, näiteks seda, kelle turvalisust see oli püüdnud tagada. Seetõttu ei olnud EIK-l alust järeldada, et tema paigutamine pikemaks ajaks üksikvangistusse põhines objektiivsel hinnangul selle kohta, kas meede oli olnud vajalik ja asjakohane või, et olid olemas mingid menetluslikud tagatised, mis tagasid tema heaolu ja meetme proportsionaalsuse. Vastavalt sellele oli tema üksikvangistus kujutanud endast ebainimlikku ja alandavat kohtlemist, mis oli vastuolus artikliga 3, ilma et EIK oleks pidanud eraldi käsitlema kaebajate argumente tema kinnipidamise füüsiliste tingimuste kohta.

(b) Väidetav rikkumine kaebajate suhtes isiklikult – pärast seda, kui kaebajate poeg oli 15. juuli 2018 öösel kodust lahkunud ja tema tabamisest teatati järgmisel päeval, oli kaebajatel olnud võimalik saada tema kohta vaid piiratud teavet. EIK märkis ära hirmu ja ahastuse, mida kaebajad sel perioodil tundsid ega seadnud kahtluse alla nende emotsionaalset stressi seoses poja vangistuse, kinnipidamise ja

kohtuprotsessiga. Siiski ei olnud käesolevas asjas mingeid erilisi tunnuseid, mis andsid kaebajate kannatustele selge mõõtme ja iseloomu. Seetõttu ei tuvastanud EIK selles osas artikkel 3 rikkumist.

Artikkel 5

Samuti otsustas EIK kuue poolthäälega ühe vastu, et esiteks oli rikutud artikli 5 lõiget 1, kuna kaebajate poja kohtueelset kinnipidamist ei toetanud piisavad õiguslikud tagatised ja see ei vastanud seetõttu „seaduslikkuse” nõudele. Teiseks tuvastas EIK artikkel 5 lõike 3 rikkumise, sest kaebajate poega ei viidud pärast vahistamist „viivitamata” kohtuniku või mõne teise seadusega volitatud ametniku ette. Lõpuks otsustas EIK ühehäälselt, et artikli 5 lõiget 4 seoses kaebajate poja esialgse kinnipidamise perioodiga ei olnud rikutud, kuna ei olnud alust arvata, et asjaomase otsuse peale edasikaebamine ei oleks põhimõtteliselt olnud õiguskaitsevahend, mis vastaks selle sätte nõuetele.

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariik peab kaebajatele maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 10 000 eurot ning kulude katteks 3225 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)